ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

A király parancsa és a keresztény sereg gyülekezője

A szakasz fő témája

I. Ferdinánd király ellenakciója a nógrádi várak eleste után: a keresztény fősereg összehívása Lévára, a felvidéki nemesség mozgósítása Ali pasa ellen, valamint a hadjárat legfontosabb vezéreinek és csapatainak részletes számbavétele.

Mi történik ebben a blokkban?

- **1–12. sor:** Tinódi rögtön a szakasz elején elárulja a végkifejletet: felhívja a figyelmet Ördög Mátyás (német nevén Erasmus von Teufel) későbbi tragikus vesztére. Amikor a király (I. Ferdinánd) hírét veszi, hogy a felvidéki végvárak elvesztek („el-csúsztanak”), azonnal levelet ír a főhadnagyainak: az olasz Sforzia Pallavicininek és Ördög Mátyásnak. Megparancsolja a győri, lévai és a végvári katonaságnak, hogy gyorsan készüljenek fel, vonuljanak Lévára, és ott egyesülve szálljanak szembe Ali basával.

- **13–20. sor:** A király nemcsak a hivatásos katonákat, hanem a Kassa környéki keleti vármegyék nemeseit is mozgósítja (nemesi felkelés). Felszólítja őket, hogy a saját megmaradásukért és hazájukért fogjanak fegyvert, és ne hagyják elveszni az országot a „nagy tunyaság” (lustaság, tehetetlenség) miatt. A nemesség hallgat a szóra, és gyülekezni kezd.

- **21–32. sor:** Tinódi részletes mustrát (hadiszemlét) tart a felvonuló seregről. Ördög Mátyás fővezér („királképe”) 200 lovassal indul el Győrből, a Dunántúlról. Vele tartanak a neves kapitányok (Köglövitt György, Sándor Ferenc, Dombai Mihály, Dezsőfi Ferenc, Rátkai Pál) szintén 100-100 lovassal. Léváról is komoly erő csatlakozik hozzájuk Székely Miklós, Szarkándi Pál, Sztepán vajda és társaik vezetésével. Végül megérkezik Sbardella Ágoston váci püspök (aki a sereg élelmezési biztosa, élésmestere) is a maga 100 lovasával, valamint a Pukhán és Krusit János nevében felvonuló lovasság.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- **Elköltek, csúsztanak:** Elvesztek, kicsúsztak a keresztények kezéből (a várak).
- **Hadval:** Haddal, seregtesttel.
- **Öszveballagnának:** Egymáshoz vonulnának, egyesülnének a harctéren.
- **Nám:** Íme, lám csak.
- **Tunyaságért:** Lustaságért, tétlenségért, nemtörődömségért.
- **Királképe:** Királyhelyettes; a király hivatalos katonai képviselője, a sereg fővezére (itt: Ördög Mátyás).
- **Szerök vala:** Rendjük, felszerelt csapatuk volt.
- **Élésmestör:** Élelmezési biztos; a sereg élelmezéséért, ellátásáért felelős tiszt.

Érdekességek

- **Ki az az Ördög Mátyás?** A korszak egyik leghíresebb osztrák hadvezéréről, Erasmus von Teufelről van szó. A magyar katonák a német *Teufel* (ördög) szót és az Erasmushoz hasonló Mátyás nevet lefordítva egyszerűen Ördög Mátyásnak nevezték el. Tinódi már a legelső sorban elspoilerezi a sorsát („Már hallyátok vesztét”), ami mutatja, hogy a korabeli hallgatóság már jól ismerte a későbbi palásti csata szörnyű, tragikus kimenetelét.
- **A hadtáp fontossága:** Ritka, hogy egy hadi ének külön név szerint kiemelje az „élésmestert” (Sbardella Ágoston váci püspököt). Ez azt bizonyítja, hogy egy több ezer fős sereg mozgatásánál az élelmezés megszervezése ugyanolyan fontos katonai feladat volt, mint a kardforgatás.

Történelmi háttér

A nógrádi katasztrófa után a bécsi udvar kénytelen volt belátni, hogy ha nem indít azonnali ellencsapást, a török teljesen elvágja a felvidéki bányavárosokat. I. Ferdinánd ezért egy nemzetközi keresztény koalíciót hozott össze: német, osztrák, olasz (Sforzia Pallavicini csapatai) és magyar egységek egyesültek Léván. Ez a mozgósítás a korszak egyik legnagyobb keresztény katonai vállalkozása volt a Felvidéken, amellyel megpróbálták gátat szabni Ali pasa északra törésének.

1. RÉSZ
(1–32. sor)

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Történelem: A nemzetközi koalíció és a nemesi felkelés

Kérdés:
Milyen összetételű hadsereget szervezett I. Ferdinánd király a felvidéki várak felszabadítására, és hogyan kapcsolódott be a vármegyei nemesség a török elleni harcba?

Irodalom: A mustra technikája és a tragikus előreutalás

Kérdés:
Milyen irodalmi eszközzel él Tinódi a szakasz legelején a feszültség megteremtésére, és hogyan alkalmazza a „mustra” (hadiszemle) technikáját a sereg bemutatásakor?

Kreatív: A lévai tábor moraja (3 mondatban)

Feladat:
Képzeljétek el a lévai tábort, ahová egymás után érkeznek meg a különböző vármegyék és végvárak csapatai, miközben a katonák már a fővezér, Ördög Mátyás érkezését várják. Írjátok le 3 mondatban, hogyan változik meg a tábor hangulata!

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Példa Válasz:

Történelem:

I. Ferdinánd király egy széles körű nemzetközi koalíciót hozott létre a nógrádi török terjeszkedés megállítására. A sereg gerincét a hivatásos külföldi (főként osztrák, német és olasz) zsoldosok, valamint a dunántúli és felvidéki végvárak (például Győr és Léva) tapasztalt magyar katonasága adta.
Emellett a király külön felhívással fordult a Kassa környéki vármegyék nemességéhez is, elrendelve a nemesi felkelést. A vármegyék nemesei felismerték a fenyegetést, és a „tunyaságot” félretéve saját költségükön fegyvert fogtak, hogy csatlakozzanak a reguláris hadsereghez Léván. Ez a széles körű összefogás mutatta meg, hogy a bányavárosok és a Felföld védelme létfontosságú volt az egész ország számára.

Irodalom:

Tinódi a szakasz első két sorában a tragikus előreutalás eszközével él: ahelyett, hogy titkolná a végkifejletet, azonnal kijelenti, hogy a fővezérnek, Ördög Mátyásnak a vesztét fogja elbeszélni. Ez a módszer feszültséget kelt az olvasóban, hiszen a sereg gyülekezésének büszke képeit már a közelgő tragédia árnyékában olvassuk.
A sereg bemutatásakor a krónikás a klasszikus epikus mustra (hadiszemle) technikáját alkalmazza: ritmikus pontossággal, név szerint veszi számba a hadnagyokat (például Dombai Mihályt, Rátkai Pált vagy Székely Miklóst), és pontosan megjelöli a hozzájuk tartozó katonai erőt („száz-száz lóval”). Ez a listázó stílus nemcsak a hitelességet növeli, hanem a felvonuló hadsereg tekintélyes nagyságát és erejét is nyomatékosítja.

Kreatív:

A lévai mezők csendjét hirtelen a Győrből és a keleti vármegyékből özönlő lovak ezreinek patadobogása és a fegyverek csikorgása törte meg. A különböző vidékekről érkező magyar, német és olasz vitézek keveredésével a tábort pillanatok alatt elárasztotta a többnyelvű, feszült katonai készülődés zsibongása. Amikor a láthatáron feltűnt az Ördög Mátyás kétszáz lovasát vezető büszke zászló, a harcosok arcára a bizonytalanság helyett a közelgő bosszúszomjas összecsapás elszánt és magabiztos moraja telepedett.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.